

11.04.2016

А. Балян, віце-президент НААН України

Як реформувати аграрну науку?

Сьогодні у суспільстві активно обговорюється питання реформування аграрної науки. Існує багато «радників», котрі мають певне бачення, як це зробити. Але не слід забувати, що план змін вже прописаний у контексті виконання коаліційної угоди та в перспективних положеннях «Концепції реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі» з метою підвищення її ефективності, що передбачає, зокрема, збереження державного фінансування фундаментальних наукових досліджень, скорочення фінансування прикладних досліджень, ліквідацію неефективних підприємств, установ і організацій Академії ([Національна академія аграрних наук України](#)).

Наразі розпочато вдосконалення й оптимізацію мережі установ НААН через створення 7 зональних науково-інноваційних центрів (Кримський, Північно-Степовий, Південно-Степовий, Лівобережно-Лісостеповий, Правобережно-Лісостеповий, Поліський, Карпатський); через ліцензійні угоди на використання об'єктів права інтелектуальної власності НААН (щорічно понад 2,5 тис.) за надходження від них майже 84 млн грн; поглиблення міжнародної контрактації з 46–50 країнами світу.

Хочу наголосити, що існування Академії, як фундації, зорганізувало науковий кадровий потенціал, сприяло його збереженню.

Національна академія аграрних наук України гарантує продовольчу безпеку України завдяки інноваційній продукції з часткою на вітчизняному ринку: круп'яних культур – 95 %, озимої пшениці – 67 %; племінних тварин у молочному скотарстві – 90 %, свиней – 75 % тощо.

Науковий потенціал НААН здійснив супровід аграрної реформи 1994–2004 рр.

Цікаво, що кожна область України має сформовані Академією виставкові полігони, якими опікуються академічні установи відповідного профілю. Академія є незамінною державною інституцією в забезпеченні біологічної безпеки, – збереження родючості ґрунтів, розвиток біоенергетики й інше.

Відповідальний етап реформ, що його розпочато 2014 р. та який тривав увесь 2015 р., дав змогу ліквідувати 18 державних підприємств.

Наразі ведеться пошук дієвих моделей державно-приватного партнерства, що забезпечить залучення інвестиції в науку. Так, планується створити «науково-технологічний парк НААН». Цьому сприяло введення в

дію нового Закону України «Про освіту» та Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

На превеликий жаль, процес реформування затримується через хронічне недофінансування аграрної науки. А відсутність загальнодержавної стратегії інноваційного розвитку призвела до того, що Академію вкотре втягують у дискусії щодо необхідності розпаювання та приватизації значної частини її земельного фонду. Переконані, що це вирішить озвучені проблеми. Тим більше, що у підпорядкуванні НААН – 454 тис. га з 8,8 млн га державних земель.

Сьогодні необхідно завершити реформування аграрної науки, так, як це запропоновано НААН у державній Концепції реформування аграрної науки.

Ще раз наголосимо, що **стратегічною метою реформування аграрної науки** є забезпечення оптимізації наукового, земельного та майнового потенціалу НААН, посилення інноваційності наукового продукту її науково-дослідних установ, підвищення ефективності діяльності експериментальної бази.

Серед напрямів реформування:

- оптимізація наукової інфраструктури в країні;
- удосконалення організаційних форм діяльності наукових установ;
- координація наукових досліджень галузей АПК вченими наукових центрів НААН;
- покращення системи фінансування через істотне зростання конкурсної (грантової) складової;
- введення критеріїв оцінювання наукової діяльності всіх рівнів;
- удосконалення кадрової політики завдяки системі об'єктивної атестації і запровадження відповідного стимулювання.

Реформу аграрної науки варто розбити на кілька етапів:

1-й етап (2016–2018 роки) – антикризовий.

Завдання:

1. Зупинити катастрофічне падіння у сфері аграрної науки:

- провести незалежний аудит діяльності організацій НААН, галузевих інститутів Міністерства аграрної політики та продовольства України;
- розробити зміни до нормативно-правової бази та пропозиції щодо системи економічних стимулів наукової діяльності (фінансово-кредитних, податкових, страхових тощо).

2. Зміцнення взаємодії між аграрними академічними та освітянськими установами, посилення зв'язків науки з громадськими професійними організаціями та бізнесом:

– створити Міжвідомчу наглядову раду з формування наукової платформи щодо координації наукових досліджень у галузі АПК;

– сприяти об'єднанню вчених у громадські наукові організації (наукові товариства, асоціації, спілки) для розвитку відповідних напрямів науки, обміну досвідом;

– розширити перелік дорадницьких послуг установ Академії з використанням сучасних технологій (онлайн-консультації, моделювання та прогнозування кризових явищ у сфері АПК за використання засобів ДЗЗ, демонстраційні відео-курси тощо);

– розробити нормативні акти щодо встановлення порядку ліцензування науково-дослідних установ на проведення ними освітньої діяльності під час післядипломної освіти, зокрема підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників та фахівців АПК.

3. Створення ефективної системи позабюджетного фінансування наукової діяльності, зокрема через:

– активізацію участі науковців Академії у конкурсних проектах;

– розроблення пропозицій до нормативно-правових актів, спрямованих на спрощення ведення державно-приватного партнерства.

4. Інтеграція української науки у світовий, і, зокрема, європейський дослідницький простір, через виконання спільних міжнародних проектів та підвищення публікаційної активності вчених-аграріїв.

II-й етап (2019–2024 рр.) – забезпечення розширеного економічного відтворення.

Він ознаменується поступовим переходом від організації наукових досліджень за бюджетне фінансування до ширшого використання грантів та міжнародних коштів.

III-й етап (2025–2030 рр.) – період максимального інвестиційного зростання.

В цей час має відбутися перетворення підприємств дослідно-виробничої бази Академії на структури інноваційного типу, щоб розробляти нові технології, які стануть об'єктами права інтелектуальної власності. Як це зробити, – прописано в уже схваленому Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Переконані, що Академію буде реформовано, а її науковий потенціал – реалізовано!